ELTE-IK Matematikai alapok 2020. őszi félév

10. Teljes indukció

az "Órai feladatok" szakasz 1a., 1b., 1c., 4a., 4b., 4c., 4d. feladatainak megoldása (írta: Csörgő István)

10.2.1. Órai feladatok / 1a.

$$\underline{\text{Állítás:}} \ \forall \ n \in \mathbb{N}^+: \quad \underbrace{\sum_{k=1}^n k = \frac{n(n+1)}{2}}_{A(n)}$$

Bizonyítás: teljes indukcióval

n = 1:

$$A(1):$$
  $\sum_{k=1}^{1} k \stackrel{?}{=} \frac{1(1+1)}{2}$

Itt az egyenlőség mindkét oldalának értéke 1, tehát A(1) igaz. Úgy is szoktuk mondani, hogy a bizonyítandó egyenlőség n=1-re igaz.

 $n \to n+1$: Igazolni kell, hogy $A(n) \Rightarrow A(n+1)$.

Legyen tehát $n \in \mathbb{N}^+$ olyan, amelyre A(n) igaz, tehát amelyre fennáll, hogy:

$$\sum_{k=1}^{n} k = \frac{n(n+1)}{2}$$
 (indukciós feltevés)

Ennek felhasználásával igazolni kell, hogy:

$$\sum_{k=1}^{n+1} k \stackrel{?}{=} \frac{(n+1)(n+1+1)}{2}$$

A bal oldali összeg utolsó tagját leválasztjuk:

$$\sum_{n=1}^{n} k + (n+1) \stackrel{?}{=} \frac{(n+1)(n+2)}{2}$$

A bal oldalon szereplő szumma éppen az indukciós feltevés bal oldala, ezért az indukciós feltevést alkalmazhatjuk. Így ezt kell igazolni:

$$\frac{n(n+1)}{2} + (n+1) = \frac{(n+1)(n+2)}{2} \tag{1}$$

$$\frac{n(n+1)}{2} + (n+1) \stackrel{?}{=} \frac{(n+1)(n+2)}{2} / : (n+1)$$

$$\frac{n}{2} + 1 \stackrel{?}{=} \frac{n+2}{2}$$

$$n+2 \stackrel{?}{=} n+2, \quad \text{ez pedig nyilvánvalóan igaz}$$

<u>Megjegyzés:</u> Az (1) egyenlőséget úgy is igazolhatjuk, hogy a bal oldalát addig alakítjuk, amig el nem jutunk a jobb oldalig:

$$\frac{n(n+1)}{2} + (n+1) = \frac{n(n+1) + 2(n+1)}{2} = \frac{(n+1)(n+2)}{2} = \text{jobb oldal}$$

A most következő két feladatban az A(n) jelölést már nem használjuk (de érdemes meggondolni, hogy mit jelöl A(n)), továbbá az indukciós feltevést sem fogjuk leírni, mivel az formailag azonos a bizonyítandó állítás megfelelő részével (mégpedig A(n)-nel).

10.2.1. Órai feladatok / 1b.

$$\underline{\text{Állítás:}} \ \forall n \in \mathbb{N}^+: \quad \sum_{k=1}^n k^2 = \frac{n(n+1)(2n+1)}{6}$$

Bizonyítás: teljes indukcióval

n = 1:

$$\sum_{k=1}^{1} k^2 \stackrel{?}{=} \frac{1(1+1)(2\cdot 1+1)}{6}$$

Itt az egyenlőség mindkét oldalának értéke 1, tehát a bizonyítandó egyenlőség n = 1-re igaz.

$$n \to n+1$$
:

Tegyük fel, hogy a bizonyítandó egyenlőség valamely $n \in \mathbb{N}^+$ számra igaz (indukciós feltevés). Ennek felhasználásával igazolni kell, hogy:

$$\sum_{k=1}^{n+1} k^2 \stackrel{?}{=} \frac{(n+1)(n+1+1)(2 \cdot (n+1)+1)}{6}$$

A bal oldali összeg utolsó tagját leválasztjuk:

$$\sum_{k=1}^{n} k^2 + (n+1)^2 \stackrel{?}{=} \frac{(n+1)(n+2)(2n+3)}{6}$$

A bal oldalon szereplő szumma éppen az indukciós feltevés bal oldala, ezért az indukciós feltevést alkalmazhatjuk. Így ezt kell igazolni:

$$\frac{n(n+1)(2n+1)}{6} + (n+1)^2 = \frac{(n+1)(n+2)(2n+3)}{6}$$

$$\frac{n(n+1)(2n+1)}{6} + (n+1)^2 \stackrel{?}{=} \frac{(n+1)(n+2)(2n+3)}{6} / : (n+1)$$

$$\frac{n(2n+1)}{6} + (n+1) \stackrel{?}{=} \frac{(n+2)(2n+3)}{6}$$

$$n(2n+1) + 6(n+1) \stackrel{?}{=} (n+2)(2n+3)$$

$$2n^2 + 7n + 6 \stackrel{?}{=} 2n^2 + 7n + 6, \text{ ez pedig nyilvánvalóan igaz}$$

10.2.1.Órai feladatok / 1c.

$$\underline{\text{\'All\'it\'as:}} \ \forall \, n \in \mathbb{N}^+: \quad \sum_{k=1}^n \frac{1}{k(k+1)} = \frac{n}{n+1}$$

Bizonyítás: teljes indukcióval

n = 1:

$$\sum_{k=1}^{1} \frac{1}{k(k+1)} \stackrel{?}{=} \frac{1}{1+1}$$

Itt az egyenlőség mindkét oldalának értéke $\frac{1}{2}$, tehát a bizonyítandó egyenlőség n=1-re igaz.

$$n \rightarrow n+1$$
:

Tegyük fel, hogy a bizonyítandó egyenlőség valamely $n \in \mathbb{N}^+$ számra igaz (indukciós feltevés). Ennek felhasználásával igazolni kell, hogy:

$$\sum_{k=1}^{n+1} \frac{1}{k(k+1)} = \frac{n+1}{n+1+1}$$

A bal oldali összeg utolsó tagját leválasztjuk:

$$\sum_{k=1}^{n} \frac{1}{k(k+1)} + \frac{1}{(n+1)(n+2)} \stackrel{?}{=} \frac{n+1}{n+2}$$

A bal oldalon szereplő szumma éppen az indukciós feltevés bal oldala, ezért az indukciós feltevést alkalmazhatjuk. Így ezt kell igazolni:

$$\frac{n}{n+1} + \frac{1}{(n+1)(n+2)} = \frac{n+1}{n+2}$$

Ezt pedig elemi átalakításokkal könnyen igazolhatjuk:

$$\begin{array}{cccc} \frac{n}{n+1} + \frac{1}{(n+1)(n+2)} & \stackrel{?}{=} & \frac{n+1}{n+2} & / \cdot (n+1)(n+2) \\ \\ & n(n+2) + 1 & \stackrel{?}{=} & (n+1)^2 \\ \\ & n^2 + 2n + 1 & \stackrel{?}{=} & n^2 + 2n + 1 \,, & \text{ez pedig nyilvánvalóan igaz} \end{array}$$

1.2.1.Órai feladatok / 4
a. jobb oldali egyenlőtlensége

$$\underline{\text{Állítás:}} \ \forall \, n \in \mathbb{N}^+ : \quad \underbrace{\sum_{k=1}^n \frac{1}{\sqrt{k}} \leq 2\sqrt{n} - 1}_{A(n)}$$

Bizonyítás: teljes indukcióval

$$n = 1$$
:

$$A(1):$$
  $\sum_{k=1}^{1} \frac{1}{\sqrt{k}} \stackrel{?}{\leq} 2\sqrt{1} - 1$

Itt az egyenlőtlenség mindkét oldalának értéke 1, tehát A(1) igaz. Más szóval: a bizonyítandó egyenlőtlenség n=1-re igaz.

 $n \to n+1$: Igazolni kell, hogy $A(n) \Rightarrow A(n+1)$.

Legyen tehát $n \in \mathbb{N}^+$ olyan, amelyre A(n) igaz, tehát amelyre fennáll, hogy:

$$\sum_{k=1}^{n} \frac{1}{\sqrt{k}} \le 2\sqrt{n} - 1 \qquad \text{(indukciós feltevés)}$$

Ennek felhasználásával igazolni kell, hogy:

$$\sum_{k=1}^{n+1} \frac{1}{\sqrt{k}} \stackrel{?}{\le} 2\sqrt{n+1} - 1$$

A bal oldali összeg utolsó tagját leválasztjuk:

$$\sum_{k=1}^{n} \frac{1}{\sqrt{k}} + \frac{1}{\sqrt{n+1}} \stackrel{?}{\leq} 2\sqrt{n+1} - 1$$

A bal oldalon szereplő szumma éppen az indukciós feltevés bal oldala. Ha helyére beírjuk az indukciós feltevés jobb oldalát, akkor ezzel a bal oldalt növelni fogjuk, s az így keletkező szigorúbb egyenlőtlenséget fogjuk igazolni. Tehát $el\acute{e}q$ igazolni, hogy:

$$2\sqrt{n} - 1 + \frac{1}{\sqrt{n+1}} \le 2\sqrt{n+1} - 1$$

Ezt pedig elemi átalakításokkal könnyen igazolhatjuk:

$$\begin{array}{lll} 2\sqrt{n}-1+\frac{1}{\sqrt{n+1}} & \stackrel{?}{\leq} & 2\sqrt{n+1}-1 & /+1, \, \cdot \sqrt{n+1} \\ \\ 2\sqrt{n}\sqrt{n+1}+1 & \stackrel{?}{\leq} & 2(n+1) \\ \\ 2\sqrt{n^2+n}+1 & \stackrel{?}{\leq} & 2n+2 \\ \\ 2\sqrt{n^2+n} & \stackrel{?}{\leq} & 2n+1 \\ \\ 4(n^2+n) & \stackrel{?}{\leq} & (2n+1)^2 \\ \\ 4n^2+4n & \stackrel{?}{\leq} & 4n^2+4n+1 \, , \quad \text{ez pedig nyilvánvalóan igaz} \end{array}$$

A továbbiakban az A(n) jelölést már nem használjuk (de érdemes meggondolni, hogy mit jelöl A(n)), továbbá az indukciós feltevést sem fogjuk leírni, mivel az formailag azonos a bizonyítandó állítás megfelelő részével (mégpedig A(n)-nel).

10.2.1. Órai feladatok / 4a. bal oldali egyenlőtlensége

$$\underline{\text{Állítás:}} \ \forall n \in \mathbb{N}^+: \quad 2\sqrt{n+1} - 2 < \sum_{k=1}^n \frac{1}{\sqrt{k}}$$

Bizonyítás: teljes indukcióval

n = 1:

$$2\sqrt{1+1}-2 \stackrel{?}{<} \sum_{k=1}^{1} \frac{1}{\sqrt{k}}$$

$$2\sqrt{2}-2 \stackrel{?}{<} 1$$

$$2\sqrt{2} \stackrel{?}{<} 3$$

$$4\cdot 2 \stackrel{?}{<} 9, \text{ ez pedig nyilvánvalóan igaz}$$

Tehát a bizonyítandó egyenlőtlenség n = 1-re igaz.

$$n \to n+1$$
:

Tegyük fel, hogy a bizonyítandó egyenlőtlenség valamely $n \in \mathbb{N}^+$ számra igaz (indukciós feltevés). Ennek felhasználásával igazolni kell, hogy:

$$2\sqrt{n+1+1} - 2 \stackrel{?}{<} \sum_{k=1}^{n+1} \frac{1}{\sqrt{k}}$$

A jobb oldali összeg utolsó tagját leválasztjuk:

$$2\sqrt{n+2} - 2 \stackrel{?}{<} \sum_{k=1}^{n} \frac{1}{\sqrt{k}} + \frac{1}{\sqrt{n+1}}$$

A jobb oldalon szereplő szumma éppen az indukciós feltevés jobb oldala. Ha helyére beírjuk az indukciós feltevés bal oldalát, akkor ezzel a jobb oldalt csökkenteni fogjuk, s az így keletkező szigorúbb egyenlőtlenséget fogjuk igazolni. Tehát $el\acute{e}q$ igazolni, hogy:

$$2\sqrt{n+2} - 2 < 2\sqrt{n+1} - 2 + \frac{1}{\sqrt{n+1}}$$

$$2\sqrt{n+2}-2 \stackrel{?}{<} 2\sqrt{n+1}-2+\frac{1}{\sqrt{n+1}} /+2, \cdot \sqrt{n+1}$$

$$2\sqrt{n+2}\sqrt{n+1} \stackrel{?}{<} 2(n+1)+1$$

$$2\sqrt{(n+2)(n+1)} \stackrel{?}{<} 2n+3$$

$$4(n+2)(n+1) \stackrel{?}{<} (2n+3)^2$$

$$4(n^2+2n+n+2) \stackrel{?}{<} 4n^2+12n+9$$

$$4n^2+12n+8 \stackrel{?}{<} 4n^2+12n+9, \text{ ez pedig nyilvánvalóan igaz}$$

10.2.1. Órai feladatok / 4b.

 $\underline{\text{Allitas:}} \ \forall n \in \mathbb{N}^+: \quad (2n)! < 2^{2n} \cdot (n!)^2$

Bizonyítás: teljes indukcióval

n = 1:

$$\begin{array}{cccc} (2\cdot 1)! & \stackrel{?}{<} & 2^{2\cdot 1}\cdot (1!)^2 \\ & 2 & \stackrel{?}{<} & 4\,, & \text{ez pedig nyilvánvalóan igaz} \end{array}$$

Tehát a bizonyítandó egyenlőtlenség n = 1-re igaz.

$$n \rightarrow n+1$$
:

Tegyük fel, hogy a bizonyítandó egyenlőtlenség valamely $n \in \mathbb{N}^+$ számra igaz (indukciós feltevés). Ennek felhasználásával igazolni kell, hogy:

$$(2(n+1))! \stackrel{?}{<} 2^{2(n+1)} \cdot ((n+1)!)^{2}$$

$$(2n+2)! \stackrel{?}{<} 2^{2n+2} \cdot ((n+1)!)^{2}$$

$$(2n)! \cdot (2n+1) \cdot (2n+2) \stackrel{?}{<} 2^{2n+2} \cdot ((n+1)!)^{2}$$

A bal oldalon szereplő (2n)! szorzó éppen az indukciós feltevés bal oldala. Ha helyére beírjuk az indukciós feltevés jobb oldalát, akkor ezzel a bal oldalt növelni fogjuk, s az így keletkező szigorúbb egyenlőtlenséget fogjuk igazolni. Tehát $el\acute{e}g$ igazolni, hogy:

$$2^{2n} \cdot (n!)^2 \cdot (2n+1) \cdot (2n+2) < 2^{2n+2} \cdot ((n+1)!)^2$$

Ezt pedig elemi átalakításokkal könnyen igazolhatjuk:

$$\begin{array}{lll} 2^{2n} \cdot (n!)^2 \cdot (2n+1) \cdot (2n+2) & \stackrel{?}{<} & 2^{2n+2} \cdot ((n+1)!)^2 \\ \\ 2^{2n} \cdot n! \cdot n! \cdot (2n+1) \cdot (2n+2) & \stackrel{?}{<} & 2^{2n} \cdot 2^2 \cdot n! \cdot (n+1) \cdot n! \cdot (n+1) \\ & (2n+1) \cdot (2n+2) & \stackrel{?}{<} & 4 \cdot (n+1)^2 \\ \\ & 4n^2 + 2n + 4n + 2 & \stackrel{?}{<} & 4(n^2 + 2n + 1) \\ \\ & 4n^2 + 6n + 2 & \stackrel{?}{<} & 4n^2 + 8n + 4 \,, & \text{ez pedig nyilvánvalóan igaz} \end{array}$$

10.2.1. Órai feladatok / 4c. bal oldali egyenlőtlensége

$$\underline{\text{Állítás:}} \ \forall n \in \mathbb{N}, \ n \geq 2: \quad \frac{1}{2\sqrt{n}} < \prod_{k=1}^{n} \frac{2k-1}{2k}$$

Bizonyítás: teljes indukcióval

n = 2:

$$\begin{array}{cccc} \frac{1}{2\sqrt{2}} & \stackrel{?}{<} & \prod_{k=1}^2 \frac{2k-1}{2k} \\ \\ \frac{1}{2\sqrt{2}} & \stackrel{?}{<} & \frac{1}{2} \cdot \frac{3}{4} \\ \\ 4 & \stackrel{?}{<} & 3\sqrt{2} \\ \\ 16 & \stackrel{?}{<} & 9 \cdot 2 \,, & \text{ez pedig nyilvánvalóan igaz} \end{array}$$

Tehát a bizonyítandó egyenlőtlenség n = 2-re igaz.

$$n \to n+1$$
:

Tegyük fel, hogy a bizonyítandó egyenlőtlenség valamely $n \in \mathbb{N}, n \geq 2$ számra igaz (indukciós feltevés). Ennek felhasználásával igazolni kell, hogy:

$$\frac{1}{2\sqrt{n+1}} \stackrel{?}{<} \prod_{k=1}^{n+1} \frac{2k-1}{2k}$$

A jobb oldali szorzat utolsó tényezőjét leválasztjuk:

$$\frac{1}{2\sqrt{n+1}} \stackrel{?}{<} \left(\prod_{k=1}^{n} \frac{2k-1}{2k} \right) \cdot \underbrace{\frac{2(n+1)-1}{2(n+1)}}_{\text{pozitív}}$$

A jobb oldalon szereplő produktum éppen az indukciós feltevés jobb oldala. Ha helyére beírjuk az indukciós feltevés bal oldalát, akkor ezzel a jobb oldalt csökkenteni fogjuk, s az így keletkező szigorúbb egyenlőtlenséget fogjuk igazolni. Tehát *elég* igazolni, hogy:

$$\frac{1}{2\sqrt{n+1}} < \frac{1}{2\sqrt{n}} \cdot \frac{2(n+1)-1}{2(n+1)}$$

10.2.1. Órai feladatok / 4c. jobb oldali egyenlőtlensége

Bizonyítás: teljes indukcióval

n = 2:

$$\prod_{k=1}^2 \frac{2k-1}{2k} \stackrel{?}{<} \frac{1}{\sqrt{3\cdot 2+1}}$$

$$\frac{1}{2} \cdot \frac{3}{4} \stackrel{?}{<} \frac{1}{\sqrt{7}}$$

$$3\sqrt{7} \stackrel{?}{<} 8$$

$$9 \cdot 7 \stackrel{?}{<} 64 \,, \quad \text{ez pedig nyilvánvalóan igaz}$$

Tehát a bizonyítandó egyenlőtlenség n = 2-re igaz.

$$n \to n+1$$
:

Tegyük fel, hogy a bizonyítandó egyenlőtlenség valamely $n \in \mathbb{N}, n \geq 2$ számra igaz (indukciós feltevés). Ennek felhasználásával igazolni kell, hogy:

$$\prod_{k=1}^{n+1} \frac{2k-1}{2k} \stackrel{?}{<} \frac{1}{\sqrt{3(n+1)+1}}$$

A bal oldali szorzat utolsó tényezőjét leválasztjuk:

$$\left(\prod_{k=1}^{n} \frac{2k-1}{2k}\right) \cdot \underbrace{\frac{2(n+1)-1}{2(n+1)}}_{\text{pozitív}} \stackrel{?}{<} \frac{1}{\sqrt{3(n+1)+1}}$$

A bal oldalon szereplő produktum éppen az indukciós feltevés bal oldala. Ha helyére beírjuk az indukciós feltevés jobb oldalát, akkor ezzel a bal oldalt növelni fogjuk, s az így keletkező szigorúbb egyenlőtlenséget fogjuk igazolni. Tehát $el\acute{e}q$ igazolni, hogy:

$$\frac{1}{\sqrt{3n+1}} \cdot \frac{2(n+1)-1}{2(n+1)} < \frac{1}{\sqrt{3(n+1)+1}}$$

$$\frac{1}{\sqrt{3n+1}} \cdot \frac{2(n+1)-1}{2(n+1)} \stackrel{?}{<} \frac{1}{\sqrt{3(n+1)+1}}$$

$$\frac{1}{\sqrt{3n+1}} \cdot \frac{2n+1}{2n+2} \stackrel{?}{<} \frac{1}{\sqrt{3n+4}}$$

$$(2n+1) \cdot \sqrt{3n+4} \stackrel{?}{<} (2n+2) \cdot \sqrt{3n+1}$$

$$(2n+1)^2 \cdot (3n+4) \stackrel{?}{<} (2n+2)^2 \cdot (3n+1)$$

$$(4n^2+4n+1) \cdot (3n+4) \stackrel{?}{<} (4n^2+8n+4) \cdot (3n+1)$$

$$12n^3+12n^2+3n+16n^2+16n+4 \stackrel{?}{<} 12n^3+24n^2+12n+4n^2+8n+4$$

$$12n^3+28n^2+19n+4 \stackrel{?}{<} 12n^3+28n^2+20n+4, \text{ ez pedig nyilvánvalóan igaz}$$

10.2.1. Órai feladatok / 4d.

Ez a feladat azért bonyolultabb az eddigieknél, mivel egy kicsit nehezebben ismerhető fel az (n + 1)-re felírt állításban az indukciós feltevés.

$$\underline{\text{Állítás:}} \ \forall \ n \in \mathbb{N}^+: \quad \frac{1}{n+1} + \frac{1}{n+2} + \frac{1}{n+3} + \dots + \frac{1}{3n+1} > 1$$

Bizonyítás: teljes indukcióval

n = 1:

$$\frac{1}{1+1} + \frac{1}{1+2} + \frac{1}{1+3} \stackrel{?}{>} 1$$

$$\frac{1}{2} + \frac{1}{3} + \frac{1}{4} \stackrel{?}{>} 1$$

$$\frac{13}{12} \stackrel{?}{>} 1, \text{ ez pedig nyilvánvalóan igaz}$$

Tehát a bizonyítandó egyenlőtlenség n = 1-re igaz.

$$n \to n+1$$
:

Tegyük fel, hogy a bizonyítandó egyenlőtlenség valamely $n \in \mathbb{N}^+$ számra igaz (indukciós feltevés). Ennek felhasználásával igazolni kell, hogy:

$$\frac{1}{(n+1)+1} + \frac{1}{(n+1)+2} + \frac{1}{(n+1)+3} + \dots + \frac{1}{3(n+1)+1} \stackrel{?}{>} 1$$

$$\frac{1}{n+2} + \frac{1}{n+3} + \frac{1}{n+4} + \dots + \frac{1}{3n+4} \stackrel{?}{>} 1 \qquad / + \frac{1}{n+1}$$

$$\underbrace{\frac{1}{n+1} + \frac{1}{n+2} + \dots + \frac{1}{3n+1}}_{\text{included in Section 1}} + \underbrace{\frac{1}{3n+2} + \frac{1}{3n+3} + \frac{1}{3n+4}}_{\text{included in Section 2}} \stackrel{?}{>} 1 + \underbrace{\frac{1}{n+1}}_{n+1}$$

Ha a fenti egyenlőtlenségben a felismert "indukciós feltevés bal oldala" helyére beírjuk az indukciós feltevés jobb oldalát, akkor ezzel a bal oldalt csökkenteni fogjuk, s az így keletkező szigorúbb egyenlőtlenséget fogjuk igazolni. Tehát $el\acute{e}g$ igazolni, hogy:

$$1 + \frac{1}{3n+2} + \frac{1}{3n+3} + \frac{1}{3n+4} > 1 + \frac{1}{n+1}$$

Ezt pedig elemi átalakításokkal könnyen igazolhatjuk:

$$1 + \frac{1}{3n+2} + \frac{1}{3n+3} + \frac{1}{3n+4} \stackrel{?}{>} 1 + \frac{1}{n+1}$$

$$\frac{1}{3n+2} + \frac{1}{3(n+1)} + \frac{1}{3n+4} \stackrel{?}{>} \frac{1}{n+1} / \cdot 3(n+1)(3n+2)(3n+4)$$

$$3(n+1)(3n+4) + (3n+2)(3n+4) + 3(n+1)(3n+2) \stackrel{?}{>} 3(3n+2)(3n+4)$$

$$3(3n^2 + 7n + 4) + (9n^2 + 18n + 8) + 3(3n^2 + 5n + 2) \stackrel{?}{>} 3(9n^2 + 18n + 8)$$

$$9n^2 + 21n + 12 + 9n^2 + 18n + 8 + 9n^2 + 15n + 6 \stackrel{?}{>} 27n^2 + 54n + 24$$

$$27n^2 + 54n + 26 \stackrel{?}{>} 27n^2 + 54n + 24$$

Az utolsó egyenlőtlenség pedig nyilvánvalóan igaz.